

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΙΣΗΓΗΤΗ 5ο ΜΑΘΗΜΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΣΔΔΑ / ΤΜΗΜΑ ΟΕΥ / ΕΚΠ. ΣΕΙΡΑ ΚΣΤ'

Δρ Σαράντης Κουγιού

26/05/2020

Θεματικές Ενότητες 5ης εισήγησης

1. Κυπριακό
 1. Ιστορικό της κυπριακής ανεξαρτησίας και η τουρκική εισβολή
 2. Η στρατηγική σημασία της Κύπρου για την Ελλάδα
 3. Τα θέματα που αφορούν τις 2 κοινότητες σε ενδεχόμενη λύση
 4. Το σχέδιο Ανάν 5+
2. Η κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο: Το μνημόνιο οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης/GNA

Το Κυπριακό ζήτημα

Η ανεξαρτησία της Κύπρου

Η πορεία προς την τουρκική εισβολή και κατοχή

Η στρατηγική σημασία της Κύπρου στην ελληνική εξωτερική πολιτική

Θέματα των δύο κοινοτήτων προς διαπραγμάτευση

Το σχέδιο Ανάν

Αυτοδιάθεση και Ένωση με την Ελλάδα

- Η Κύπρος από το 1878 (συνέδριο του Βερολίνου) πέρασε στη Βρετανία.
- Διεθνής προβολή του θέματος από την «Κυπριακή Επιτροπή Μ. Βρετανίας» το θέτει στον ΥΠΕΞ Σοφιανόπουλο κατά την 1η σύνοδο του ΟΗΕ στο Λονδίνο 1.1946.
- Απόλυτη άρνηση από τους Βρετανούς, η Ελλάδα σε μεγάλη εξάρτηση, δεν δόθηκε συνέχεια.
- Βρετανική αντιπρόταση για μερική αποκατάσταση της αυτοκυβέρνησης που είχε παύσει με την εξέγερση του 1931 «Οκτωβριανά» για την ένωση με την Ελλάδα.
- 1.1950 κυπριακό δημοψήφισμα για την ένωση με την Ελλάδα, υπέρ 95,7%
- Δήλωση Γ. Παπανδρέου ότι η Ελλάς αναπνέει με δύο πνεύμονες αγγλικό και αμερικάνικο και δεν δίνει συνέχεια στο κυπριακό δημοψήφισμα.

Η διεθνοποίηση του Κυπριακού

- 10.1950 Αρχιεπίσκοπος Κύπρου ο Μακάριος Γ' ξεκινά συστηματική προβολή του αιτήματος για ένωση.
- 8.1953 ο Μακάριος προσπαθεί να προσφύγει στον ΟΗΕ.
- Η Ελλάδα πίστευε ότι πρέπει να προηγηθούν διαπραγματεύσεις με τη Βρετανία.
- 8.1954 η κυβέρνηση Παπάγου προσφεύγει για το Κυπριακό στη ΓΣ/ΟΗΕ ανταποκρινόμενη στο λαϊκό αίσθημα. Το «ποτέ» του βρετ. Υφυπ. Αποικιών Horkinson έμεινε στην ιστορία. ΟΗΕ δεν πήρε απόφαση «προς το παρόν». Η Τουρκία εμφανίστηκε στον ΟΗΕ ως ενδιαφερόμενο μέρος.
- 1.4.1955-1959: Ένοπλος αγώνας της «Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών» /ΕΟΚΑ.

3μερής διάσκεψη του Λονδίνου 29.8-7.9.1955

- Ελλάδα: επιδίωξε αναγνώριση δικαιώματος αυτοδιάθεσης της Κύπρου. Αυτοκυβέρνηση ικανού βαθμού με προοπτική ανεξαρτησίας.
- UK: Δήλωση McMillan: «Η αρχή της αυτοδιάθεσης μη εφαρμόσιμη στο προβλεπτό μέλλον για την Κύπρο». Αντιπρότεινε σχέδιο αυτοκυβερνήσεως υπό Βρετανό Κυβερνήτη αρμόδιο για δημόσια ασφάλεια (εξάρθρωση τρομοκρατίας βλ. ΕΟΚΑ), εξωτερικά και άμυνα.
- Τουρκία: υποστήριξε το status quo της Κύπρου ως βρετανικής αποικίας, απέρριψε το σχέδιο αυτοκυβερνήσεως, επέμεινε για ρητή απόρριψη οποιασδήποτε προοπτικής αυτοδιάθεσης της Κύπρου.
- Η Βρετανία παρουσιάζει το θέμα της Κύπρου ως πρόβλημα μεταξύ των 2 κοινοτήτων και όχι μόνο ως αποικιακό πρόβλημα.
- Σεπτεμβριανά στην Κωνσταντινούπολη (6-7.9.1955)! Μετά από προβοκάτσια στο τουρκικό προξενείο στη Θεσ/κη (έκρηξη μικρής βόμβας).

Συμφωνίες Ζυρίχης / Λονδίνου 1959

- Κρίση του Σουέζ (καλοκαίρι 1956) είχε ενισχύσει την πρόθεση για απεμπλοκή UK από Κύπρο και διατήρηση μόνο των στρατ. βάσεων.
- Διακοινοτικές συγκρούσεις κορυφώνονται το καλοκαίρι 1958 (ΕΟΚΑ vs ΤΜΤ).
- Νέο σχέδιο McMillan: Κ. θα έχει 2 βουλές, 7ετής μεταβατική με 3μερής διακυβέρνηση Ε/Τ/Κ. μετά απόφαση για ανεξαρτησία, ένωση ή διχοτόμηση. Απορρίφθηκε από Ε & Κ.
- Οι Τούρκοι υπέρ διχοτόμησης, δέχθηκαν σχέδιο McMillan, όπως και οι ΗΠΑ/ΝΑΤΟ.
- 1959: Διαπραγματεύσεις συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου.
- Ε/Τ συνομιλίες στη Ζυρίχη (5-11.2.1959), ενημέρωση Μακάριου και συγκατάθεση του.
- Ε/Τ/UK+2 κοινότητες. Συνομιλίες στο Λονδίνο 17-19.2.1959.
- Τελική Πράξη του Λονδίνου:
 - Κυπριακό Σύνταγμα
 - Πρόεδρος Ε/Κ, Αντιπρόεδρος Τ/Κ, με βέτο, 70-30% στη Βουλή και στο Υπουργικό, 2 κοινοτικές συνελεύσεις, 5 μεγάλοι Δήμοι χωριστοί ΟΤΑ Ε/Κ - Τ/Κ, 70-30% δημόσιο, 60-40% στρατό.
 - Συνθήκη εγγυήσεως.
 - Συνθήκη συμμαχίας (ΕΛΔΥΚ, ΤΟΥΡΔΥΚ, κοινό 3μερές στρατηγείο).
 - Δήλωση Μακαρίου και Κιουτσούκ ότι δέχονται τις συμφωνίες.

Μετά την ανεξαρτησία

- 30.11.1963: Ο πρόεδρος Μακάριος υπέβαλλε πρόταση 13 σημείων για αλλαγή του Συντάγματος: κατάργηση βέτο, κοινοτικών συνελεύσεων, χωριστών πλειοψηφιών, ενοποίηση δικαιοσύνης, κατάργηση διακοινοτικού χαρακτήρα του κράτους.
- Αντίδραση Τ/Κ, ταραχές, οι Τ/Κ σε θύλακες, η Τουρκία απειλεί να ασκήσει δικαίωμα επέμβασης με βάση τη συνθήκη εγγυήσεως.
- 1963: ολιγοήμερη Τ/Κ εξέγερση.
- 3.1964: ΣΑ/ΟΗΕ στέλνει ειρηνευτική δύναμη UNFICYP και διορίζει μεσολαβητή.
- 8.1964 τουρκικός βομβαρδισμός της Τυλληρίας.
- 7.1965: Σχέδιο Άτσεσον για κατάργηση ΚΔ και διπλή ένωση.
- 1971: ΕΟΚΑ Β΄

Η τουρκική εισβολή

- 15.7.1974 Πραξικόπημα στην Κύπρο. Νέος ΠτΔ της Κύπρου διορίζεται ο Ν. Σαμψών.
- Ο Μακάριος διέφυγε στο εξωτερικό, ομιλία του στον ΟΗΕ (18.7) αναφέρθηκε σε εισβολή.
- 20.7.1974: Ξεκινά η απόβαση τουρκικών δυνάμεων στην Κύπρο. Η Τουρκία επικαλείται το ρόλο της ως εγγυήτρια δύναμη: «ειρηνευτική» επιχείρηση/Αττίλας.
- Όμως η Συνθήκη Εγγυήσεως δεν επέτρεπε την ανάληψη ένοπλης δράσης καθώς κάτι τέτοιο παραβίαζε την αρχή της αυτοάμυνας του Χάρτη του ΟΗΕ (βλ. και έκθεση Kelsen).
- 22.7 κατάπαυση πυρός.
- 23.7 άφιξη Κ. Καραμανλή στην Ελλάδα.
- 8.8.1974 διάσκεψη Γενεύης υπό τον ΟΗΕ, αδιέξοδο.
- 14-16.8.1974: Αττίλας II → 36,4% του εδάφους, 1/3 του ΑΕΠ κάτω. Ψηφίσματα ΟΗΕ κατά τουρκικής εισβολής και κατοχής.
- 1983 ανακήρυξη ψευδοκράτους/ΤΔΒΚ, καταδίκη από ΟΗΕ, καμία αναγνώριση, μόνο από Τουρκία.

Η σημασία του Κυπριακού για κάθε πλευρά

- Τουρκία & Κύπρος:
 - Σημαντική γεωγραφική θέση Κύπρου για την ασφάλεια της Τ.
 - Φόβος Τ. για αποκοπή από ανοικτές θάλασσες αν η Κ. περάσει σε ελληνικό έλεγχο.
 - Πληθυσμιακή υπεροχή Ελλήνων στο νησί και αδύναμη θέση της Τ/Κ κοινότητας.
 - Προτίμησε παράνομη εισβολή και κατοχή του 36,4% της νήσου.
- Ε & Τ. έχουν μεγάλη επιρροή στις 2 κοινότητες, ο ανταγωνισμός τους επεκτείνεται και στην Κύπρο.
- Ελλάδα: Συμβατικές υποχρεώσεις έναντι της Κύπρου-συνθήκη εγγυήσεως.
- Ελληνικό casus belli αν η Τ. προβεί σε νέα στρατιωτική επιχείρηση στο νησί.
- 1987: ΠΘ, αν πέσει η Κύπρος θα πέσει η Ελλάδα. Ζωτικό συμφέρον της Ε. στην Ανατολική Μεσόγειο.
- «Δόγμα Ενιαίου Αμυντικού Χώρου» Ελλάδας + Κύπρου.
- Ελληνική αποτροπή επεκτείνεται στην Κύπρο, συνθήκες για αποτελεσματικότητα:
 - Υπέρβαση αντικειμενικών δυσκολιών (απόσταση, στρατιωτικά μέσα).
 - Επαρκής ισχύς στο Ε/Τ μέτωπο.
 - Στρατιωτική και πολιτική σύζευξη των 2 κρατών για αξιοπιστία αποτροπής & ελληνικής δέσμευσης.
- Άμυνα της Κύπρου στηρίζεται στην απόκρουση και κυρίως στην ανταπόδοση στο Ε/Τ μέτωπο.
- Κύπρος: Ελλάδα + ΕΕ. Διεθνοποίηση του Κυπριακού και στον ΟΗΕ.

Θέματα μεταξύ 2 κοινοτήτων / 1

- Αναστασιάδης – Ακιντζί από το 2015 διακοινοτικές συνομιλίες E/K – T/K.
- Διζωνική-δικοινοτική ομοσπονδία: Κάθε κοινότητα θα έχει τη δική της επικράτεια και θα υπάρχουν περιορισμοί στο δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης. Διάσταση μεταξύ επανένωσης και διατήρησης διακριτής μερικής κυριαρχίας.
- Πολιτική ισότητα: Η T/K πλευρά να έχει λόγο στη λήψη αποφάσεων με E/K, 70-30% όπως πριν ή ανάλογο, με δικαίωμα βέτο σε σημαντικά θέματα. Η πολιτική ισότητα είναι δεκτή και από τους E/K.
 - *Το θέμα είναι να υπάρχει λειτουργικό κράτος με εσωτερική και εξωτερική κυριαρχία.
- Ομοσπονδία Vs συνομοσπονδία: Η διάσταση απόψεων είναι μεταξύ ισχυρής κεντρικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης που θέλουν οι E/K και ισχυρότερων ομόσπονδων κρατιδίων που θέλουν οι T/K.
 - Θέματα: 2 βουλές, εναλλάξιμη προεδρία, νόμοι και αστυνομία, ομοσπονδιακή δικαιοσύνη και ανώτατο δικαστήριο.

Θέματα μεταξύ 2 κοινοτήτων / 2

- Η συνέχεια του Κυπριακού κράτους: Φορτισμένο θέμα, οι Ε/Κ θέλουν να υπάρξει διάδοχο κράτος βασιζόμενο στην Κυπριακή Δημοκρατία-συνέχεια κράτους. Οι Τ/Κ θέλουν ένα νέο κράτος που να συνίσταται από Ε/Κ και ΤΔΒΚ.
 - Νομικές και πολιτικές πτυχές κάθε λύσης;
- Το εδαφικό: Η Τ/Κ πλευρά έχει δείξει ότι θα επιστρέψει εδάφη για να επιτύχει συμφέρουσα πολιτική λύση, θα πέσει στο 28-29% το νησιού. Επιστροφή προσφύγων στη Μόρφου και στην Αμμόχωστο+Βαρώσια. Κυρήνεια και Καρπασία μάλλον όχι.
- Τα θέματα των περιουσιών: Οι Ε/Κ επιθυμούν διακαώς πλήρη περιουσιακά δικαιώματα για όλους, οι Τ/Κ θέλουν ανταλλαγή περιουσιών μεταξύ Β & Ν και χρηματική αποζημίωση όπου υπάρχει διαφορά. Αν διατηρήσουν περιουσίες οι Ε/Κ στο Βορρά και επιστρέψουν θα αποκτήσουν πλειοψηφία και στο Βορρά.
 - Βλ. ΕΔΑΔ υπόθεση Λουϊζίδου, 1998.

Θέματα μεταξύ 2 κοινοτήτων / 3

- Ελευθερία μετακίνησης, δεκτή και από τις 2 πλευρές.
- Ελευθερία εγκατάστασης, όχι δεκτή από Τ/Κ θέλουν περιορισμούς, όρια με ποσοστό. Εξαιρετικά σημαντικό θέμα για Ε/Κ.
- Το θέμα των Τούρκων εποίκων: Η Τ. έφερε στο νησί μεγάλο αριθμό εποίκων για να ενισχύσει την Τ/Κ κοινότητα (και να την ελέγξει).
 - Ο εποικισμός κατεχομένων αποτελεί έγκλημα πολέμου.
 - Σύμφωνα με το σχέδιο Ανάν, 45.000 έποικοι που τους είχε δοθεί υπηκοότητα του ψευδοκράτους/ΤΔΒΚ ή με κριτήρια, θα έμεναν στην Κ.
 - 150-160.000 έποικοι και 89.000 Τ/Κ (55 χιλ. Τ/Κ έχουν μεταναστεύσει εκτός Κ.), 35 χιλ. τουρκικός στρατός κατοχής.
 - Πληθυσμός Κυπριακής Δημοκρατίας 875.900 (2018)

Θέματα μεταξύ 2 κοινοτήτων / 4

- Ασφάλεια της Κύπρου: Η συνθήκη εγγυήσεως ειδικά είναι προβληματική από άποψη ΔΔΔ και χρησιμοποιήθηκε από Τ. ως πρόφαση για την εισβολή. Οι Τ/Κ θέλουν να διατηρηθεί ως διασφάλιση έναντι των Ε/Κ.
- Τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής θα πρέπει να αποχωρήσουν.
- Οικονομικές πτυχές ενδεχόμενης συμφωνίας:
 - Έσοδα, δαπάνες, ομοσπονδιακής κυβέρνησης και ομόσπονδων κρατιδίων.
 - Κύπρος στην ΟΝΕ.
 - Ανοικοδόμηση σπιτιών στα εδάφη που θα επιστραφούν στους Ε/Κ.

Το σχέδιο Ανάν 5

- Απορρίφθηκε με 76% ΌΧΙ από τους Ε/Κ. -Τ/Κ το δέχθηκαν με 65%.
- Έδαφος 72-28%.
- Διζωνική – δικοινοτική ομοσπονδία με περιορισμούς στην εγκατάσταση για να παραμείνει διζωνικό το κράτος, 18% για 19 χρόνια ή μέχρι να μπει η Τουρκία στην ΕΕ και έως 33% αργότερα.
- Αδύναμη κεντρική κυβέρνηση, 2 βουλές (1:1 & 3:1), 6μελές ΥΣ 4+2
- Ανώτατο Δικαστήριο από 9 δικαστές: 3 Ε/Κ, 3 Τ/Κ και 3 ουδέτερους! Συνταγματικό και διαιτητικό: Επίλυση πολιτικών αδιεξόδων εντός 10 ημερών και η απόφαση του τελεσίδικη και άμεσα εφαρμόσιμη.
- Παρέμεναν εν ισχύ οι συνθήκες εγγυήσεως και συμμαχίας.
- Περίπλοκη διευθέτηση του θέματος των περιουσιών.
- 45.000 Τούρκοι έποικοι θα παρέμεναν.
- Η Κύπρος θα αποστρατιωτικοποιούνταν. Όλες οι Ε/Κ και Τ/Κ δυνάμεις θα διαλύονταν και θα απαγορεύονταν οποιαδήποτε εισαγωγή όπλων. Δυνάμεις μέχρι 10.000 θα παρέμεναν αλλά δεν δίνονταν λεπτομέρειες, θα καθορίζονταν σε δεύτερο χρόνο.
- Μια πολυεθνική δύναμη του ΟΗΕ θα επέβλεπε την συμφωνία μαζί με την επιτροπή εποπτείας των τριών εγγυητριών δυνάμεων.
- ΒΑΣΙΚΗ ΔΙΑΦΩΝΙΑ: αν θα δημιουργούνταν ένα νέο εντελώς νέο κράτος, ή αν θα εξελίσσονταν από την Κυπριακή Δημοκρατία. Έντονη διχογνωμία Ε/Κ vs Τ/Κ. Το σχέδιο Ανάν δεν ήταν σαφές.

Το μνημόνιο οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών μεταξύ Λιβύης και Τουρκίας

Η κατάσταση στη Λιβύη

- Στρατάρχης Χαφτάρ, ηγέτης του LNA/Λιβυκού Εθνικού Στρατού, Βουλή των Αντιπροσώπων/ΒτΑ, έδρα Τομπρούκ/Ανατολική Λιβύη. Υποστηρίζεται από Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Αίγυπτο, Ρωσία (;).
- ΠΘ Φαγιέζ Αλ Σαράζ, Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας/GNA, General National Congress με έδρα την Τρίπολη. Υποστηρίζεται από Κατάρ, Τουρκία και είναι αναγνωρισμένη κυβέρνηση από τον ΟΗΕ καθώς προέκυψε από την «πολιτική συμφωνία για τη Λιβύη» το 2016.
- Διάσκεψη ΟΗΕ στο Βερολίνο για τη Λιβύη 19.1.2020*: Κατάπαυση πυρός, ΜΟΕ, καταπολέμηση τρομοκρατίας, εμπάργκο όπλων, κυβέρνηση αποδεκτή και από τη ΒτΑ, οικονομική διαχείριση με δημοκρατική νομιμοποίηση.
- Ο Χαφτάρ ελέγχει το μεγαλύτερο μέρος της Λιβύης. Αλλά ο Σαράζ πέρασε σε περιορισμένη αντεπίθεση 5.2020 για να ελέγξει περιοχές γύρω από την Τρίπολη.

Μνημόνιο Τουρκίας Λιβύης

- 27.11.2019: Η τουρκική κυβέρνηση και η Κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας (GNA) υπέγραψαν MoU για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών δικαιοδοσίας στη Μεσόγειο.
- Το MoU δεν έλαβε υπόψη την επήρεια των ελληνικών νησιών, ούτε καν της Κρήτης, στην οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης!
- Η Ελλάδα διαμαρτυρήθηκε και θεωρεί ότι αντίκειται στο διεθνές δίκαιο της θάλασσας και επειδή δεν επικυρώθηκε από την Βουλή των Αντιπροσώπων της Λιβύης δεν πρέπει να γίνει δεκτό από τον ΟΗΕ! [βλ. σχετ. επιστολές ΜΑ].
- Όταν κατατέθηκε στη Γραμματεία ΟΗΕ, η Ελλάδα έστειλε δεύτερη επιστολή ότι δεν αναγνωρίζει και δεν δέχεται τις συντεταγμένες αυτής της οριοθέτησης μεταξύ Λιβύης και Τουρκίας επειδή είναι αντίθετη προς τη ΣΔΘ.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- Που είναι το Καστελόριζο;
- Αποκόπτεται η ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου, καθώς και η ΑΟΖ Ελλάδας και Αιγύπτου (αν ισχύσει αυτή η οριοθέτηση).
- Ο ΟΗΕ κράτησε μία ουδέτερη στάση στο θέμα, υπογράμμισε τη σημασία του συνεχούς Ε/Τ διαλόγου. Ο εκπρόσωπος του ΟΗΕ Φαρχάν Χαγκότι δήλωσε ότι η Γραμματεία του ΟΗΕ δε σχολιάζει θέματα που αφορούν την κυριαρχία, τα δικαιώματα και τις δικαιοδοσίες (χωρών) στις θαλάσσιες ζώνες τους.
- Επίσης δήλωσε ότι: «Ωστόσο, σε ορισμένες περιοχές, όπως σε κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα συμφέροντα τρίτων μερών» [!]*
- Όχι η δήλωση που θα επιθυμούσε η ελληνική πλευρά. Ήταν δήλωση αντίθετη προς τα ελληνικά συμφέροντα;

*Πηγή Εφημερίδα Καθημερινή: <https://www.kathimerini.gr/1055762/article/epikairothta/politikh/oydeterh-ypodoxh-apo-ton-ohe-ths-ellhnikhs-epistolhs-gia-to-toyrkolivkyko-mnhmonio>

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας

Δρ Σαράντης Κουγιού

Sarantis Kougiou

szkougiou [at] gmail.com